

Чернятіна Вікторія Анатоліївна

*аспірант кафедри економічної політики та менеджменту
Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України*

Чернятина Виктория Анатольевна

*аспирант кафедры экономической политики и менеджмента
Харьковского регионального института государственного управления
Национальной академии государственного управления при Президенте Украины*

Cherniatina Viktoria

*Postgraduate Student of Economic Policy and Management Department
of the Kharkiv Regional Institute of Ukrainian Academy of Public Administration
attached to the Office of the President of Ukraine*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ В УКРАИНЕ

CONCEPTUAL BASES OF THE STATE POLICY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL TERRITORIES IN UKRAINE

Анотація. У статті розглянуто основні проблеми державної політики сталого розвитку сільських територій та визначено шляхи вирішення даних проблем, шляхом розроблення концепції сталого розвитку сільських територій в Україні, яка, на відміну від існуючої концепції, спрямована на вирішення проблем сільських територій, відокремленої від галузевого розвитку. Визначено, що сільські території потребують особливої уваги з боку держави, та необхідних реформ для їх розвитку.

Ключові слова: сільські території, сталий розвиток сільських територій, державна політика.

Аннотация. В статье рассмотрены основные проблемы государственной политики устойчивого развития сельских территорий и определены пути решения данных проблем, путем разработки концепции устойчивого развития сельских территорий в Украине, которая, в отличие от существующей концепции, направленная на решение проблем сельских территорий, отделенной от отраслевого развития. Определено, что сельские территории требуют особого внимания со стороны государства, и необходимых реформ для их развития.

Ключевые слова: сельские территории, устойчивое развитие сельских территорий, государственная политика.

Summary. The article deals with the main problems of the state policy of sustainable development of rural territories and identifies the ways of solving these problems by developing a concept of sustainable development of rural territories in Ukraine, which, in contrast to the existing concept, is aimed at solving problems of rural areas, separated from sectoral development. It is determined that rural areas require special attention from the state and necessary reforms for their development.

Key words: rural development, sustainable rural development, public policy.

Постановка проблеми. Питання невикористаних ресурсів потенціалу розвитку регіонів обумовлює необхідність окремого визначення ресурсів сталого розвитку сільських територій, що мотивує окремого виділення цієї проблеми в державній і регіональній політиках і програмах розвитку. У більшості країн світу вже давно розробляють довгострокові програми сталого розвит-

ку. Наша країна тільки починає свій рух у цьому напрямі. В Україні сформувавши свою концепцію сталого розвитку, однак у ній відсутні, особливо для сільських територій, чіткі принципи і методи регулювання і організації цих процесів. Зараз сталий розвиток сільських територій формується як самостійний напрям української економічної політики. Функції щодо її здійснення покладені

на Міністерство аграрної політики та продовольства України, яке має в цьому напрямі працювати в тісній взаємодії з іншими державними органами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державної політики сталого розвитку сільських територій та шляхи їх вирішення висвітлювались у дослідженнях В. В. Борщевського, Т. К. Гречки, С. А. Лісовського, Х. М. Притули, І. М. Куліша та інші.

Метою статті є визначення основних проблем державної політики сталого розвитку сільських територій в Україні та вирішення цих проблем на основі розвитку економічної, екологічної та соціальної складової, які за допомогою комплексного підходу будуть задовольняти потреби нинішніх поколінь, не ставлячи під загрозу задоволення потреб майбутніх поколінь.

Виклад основного матеріалу. Зміни внутрішньополітичної та економічної ситуації в Україні, а також сучасні глобальні виклики, що постали перед міжнародною спільнотою, вимагають переосмислення і відповідного коригування державної політики сталого розвитку сільських територій України. На державному рівні для забезпечення стабілізації та соціально-економічного розвитку сільських територій вже реалізується велика кількість заходів. Але ситуація у цій сфері залишається складною.

З проголошенням незалежності України об'єктом наукового вивчення і державного регулювання залишився аграрний сектор, а питання розвитку села, в основному у вигляді забезпечення діяльності соціальної інфраструктури, розглядалися як похідні від виходу з кризи і забезпечення ефективної діяльності агропромислового виробництва. Лише в останні роки, з поширенням теорії територіального управління, питанням розвитку села як особливого територіального і соціально-економічного утворення і окремого об'єкта управління почала приділятися більша увага [7].

Перелічені чинники обумовлюють необхідність розробки стратегії сталого розвитку сільських територій України. На сьогодні існують середньо — і довгострокові прогнози розвитку сільських територій, але як і раніше, займають похідне місце в цій концепції, адже на першому місці стоїть розвиток аграрного сектору економіки. Тому мають місце проблеми організаційно-правового характеру, існує потреба визначитись стосовно підґрунтя та ключових засад, на яких розроблятиметься оновлена стратегія сталого розвитку сільських територій України, а також предметної сфери, яка має нею охоплюватися.

У зв'язку з цим, вбачається за доцільне розробити концепцію стратегії сталого розвитку сільських територій України. Концепція розкриває задум, окреслює мету і кінцеві цілі, що мають бути визначені в стратегії, а також встановлює керівні принципи та загальний підхід до її написання.

Стратегія сталого розвитку сільських територій України має стати документом, який відображає дер-

жавну політику щодо підтримки місцевих ініціатив, буде спрямований на активізацію господарської діяльності на селі та базуватися на власних ресурсних можливостях, розвитку несільськогосподарських видів діяльності на селі та забезпечення належного рівня життя сільським мешканцям.

Мета стратегії полягає у розвитку сільських територій на основі економічної, екологічної та соціальної складової, які за допомогою комплексного підходу будуть задовольняти потреби нинішніх поколінь, не ставлячи під загрозу задоволення потреб майбутніх поколінь та за своєю організаційною та правовою формою наближеною до Європейського порядку.

Місія стратегії полягає в формуванні та реалізації комплексного механізму реалізації державної політики у цій сфері.

Державна стратегія має формувати цільову траєкторію розвитку сільських територій, яка розподіляється на два етапи. На кінець кожного з цих етапів має бути забезпечено досягнення певних цільових показників.

Зокрема, передбачається:
до 2020 року:

- передати законодавчі і функціональні повноваження Міністерства аграрної політики щодо розвитку сільських територій Міністерству регіонального розвитку, будівництва і житлово-комунального господарств;
- розробити та прийняти Закон України «Про сталий розвиток сільських територій України» з зазначенням понятійно-категорійного апарату та адаптувати законодавство України до нормативно-правових актів країн Європейського Союзу;
- зменшення диспропорцій між селом та містом за рахунок подолання негативної демографічної ситуації на селі та розвитку інфраструктури;
- забезпечити диверсифікацію господарської діяльності за рахунок розвитку несільськогосподарських видів діяльності на селі, сприяти розвитку сільського туризму;
- залучення місцевого населення до прийняття управлінських рішень на місцях та надавати звіти про виконану роботу органами місцевого самоврядування;
- створення механізмів контролю за навколишнім природним середовищем у сільській місцевості;
- зниження корупційних ризиків у сфері виконання місцевих бюджетів та підвищення контролю за органами місцевого самоврядування;

до 2025 року:

- створення належних умов та забезпечення стимулів для роботи і проживання на селі молодих фахівців;
- будівництво транспортної інфраструктури та розвиток телекомунікацій, Інтернету;
- розвиток мережі закладів медичної допомоги, підвищення якості та доступності медичної допомоги;

– посилення контролю і відповідальності за викидання побутових відходів і скидання забруднених вод, організувати спеціальні місця для сміття в сільській місцевості.

Загальний результат реалізації стратегії має поширюватися по всій території. На місцях будуть формуватися стратегії розвитку територіальних громад із зазначенням усіх складових загальної концепції, але із визначенням специфіки та ресурсів даної території.

На сьогодні саме сільське населення є головним чинником, який потенційно здатний забезпечити перехід сільських територій до моделі сталого розвитку. На заваді цьому стоїть значна кількість негативних факторів.

Головними проблемами сталого розвитку сільських територій є:

- серед соціальних проблем: демографічна криза, безробіття, трудова міграція, занепад соціальної інфраструктури, низький рівень якості життя, низька народжуваність, старіння населення.
- серед економічних проблем: слабка інфраструктура, малий рівень несільськогосподарської зайнятості, низький рівень матеріально-технічної бази, неефективне використання наявного потенціалу, зношеність основних виробничих фондів.
- серед екологічних проблем: дефіцит окремих компонентів природних ресурсів, негативні наслідки Чорнобильської АЕС. антропогенне навантаження, низький рівень енергозбереження, недосконале законодавство з державного нагляду за навколишнім середовищем, проблеми зі сміттям, неефективне використання сільськогосподарських земель, водопостачання.

Основними напрямками вирішення окреслених проблем в розрізі складових сталого розвитку сільських територій є:

- економічна складова — в даному напрямі головним завданням є диверсифікація сільської економіки, в першу чергу за рахунок розвитку нетрадиційних видів діяльності на селі, технологічне оновлення галузей аграрного сектору, розвиток інформаційно-консультаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, підтримка малого і середнього підприємництва на селі, що, в свою чергу, дозволить підвищити конкурентоспроможність сільського господарства й рівень зайнятості сільського населення;
- соціальна складова — пріоритетними задачами повинні стати подолання негативних демографічних процесів на сільських територіях, відновлення соціальної і транспортної інфраструктури, розвиток зеленого туризму;
- екологічна складова — раціональне використання природних ресурсів, захист навколишнього

середовища та забезпечення екологічної безпеки агропромислового виробництва, розвиток рекреаційного потенціалу сільських територій, оптимізація землекористування, удосконалення нормативно-правової бази, адміністративних і економічних методів управління.

Головною проблемою сталого розвитку України є досягнення компромісів між трьома цілями: сприянням економічному зростанню і конкурентоспроможності, зменшенням соціальної нерівності та збереженням бази природних ресурсів. Модель сталого розвитку розглядає ці три цілі як такі, що взаємно підсилюють, а не суперечать одна одній.

Міністерство регіонального розвитку, будівництва і житлово-комунального господарства України має Департамент з питань місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Цілями даного Департаменту є формування та реалізація державної політики в сферах: удосконалення територіальної організації влади, розвитку місцевого самоврядування, розробляє та бере участь у розробленні нормативно-правових актів з питань розвитку місцевого самоврядування, розробляє заходи щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, розробляє пропозиції щодо єдиної методичної основи формування громад.

Всі ці цілі стосуються сільських територій є взаємопов'язаним та витікають одна з одної. Тому доцільно Департаменту з питань місцевого самоврядування та територіальної організації влади відкрити відділ з питання сталого розвитку сільських територій. Це не потребує витрачання великої кількості коштів, але забезпечить належний розвиток сільських територій, покращиться якість життя людей та інфраструктуру сільських територій і головне сільський розвиток не будуть ототожнювати з розвитком сільського господарства.

Висновки. Сільські території України, враховуючи усі сильні та слабкі сторони, мають великі перспективи для свого розвитку. Забезпечення сільських територій новими видами господарської діяльності дасть високий рівень зайнятості сільських мешканців, покращить умови їхнього життя та стимулюватиме подальший сталий розвиток сільських територій за умов впровадження політики, яка спрямована на підтримку місцевих ініціатив. Реалізація державної політики сталого розвитку сільських територій України має поширюватися по всій території, але умови для розвитку та реалізації загальної концепції будуть формуватися на окремих громадах відповідно до їх потенціалу. Визначення концептуальних основ стратегії сталого розвитку сільських територій в Україні має сприяти вирішенню соціальних, економічних та екологічних проблем за допомогою використання комплексного механізму.

Література

1. Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015–2020 роки: проект від 19 жовтня 2015 р. — К.: Міністерство аграрної політики та продовольства України, 2015. — 131 с.
2. Лесів М. М. Організаційно економічні механізми забезпечення розвитку сільських територій країн-членів європейського союзу, дис. на здобуття наук.с.к.е.н.; 08.00.02. — Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2015. — Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/dis_lesiv.pdf.
3. Пищик Ю. Д. Основні напрями удосконалення управління сільськими територіями / Ю. Д. Пищик // Науковий вісник НУБіП України. — К.: 2013. — Вип. 181. — Ч. 6 — Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес». — Режим доступу: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/view/597>
4. Політика сільського розвитку на базі громад: наук. доп. / Бородіна О. М. та ін.; за ред. Бородіної О. М., Прокопи І. В., Попової О. Л.; НАН України, ДУ «Інституту економіки та прогнозування НАН України». — Київ: 2015. — 69 с.
5. Про схвалення Концепції розвитку сільських територій: Розпорядження КМУ від 23.09.2015 р. № 995-р. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-p>.

References

1. Integrated Strategy and Action Plan for Agricultural and Rural Development in Ukraine for 2015–2020: Draft October 19, 2015 — K.: Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, 2015. — 131 p.
2. Lesta M. M. Organizational and Economic Mechanisms for the Development of Rural Areas of Member Countries of the European Union, diss. for obtaining sciences. with. Candidate of Economic Sciences 08.00.02. — Lviv: Lviv National University. Ivan Franko, 2015. — Access mode: http://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/dis_lesiv.pdf.
3. Pyschyk Yu. D. Basic directions of improvement of management of rural areas / Yu. D. Pischyk // Scientific Bulletin of NUBiP of Ukraine. — Q.: 2013. — Vip. 181. — Ch. 6 — Series «Economics, agrarian management, business». — Access mode: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/view/597>
4. The policy of rural development on the basis of communities: the sciences. add / Borodina O. M. etc.; for ed. Borodina O. M., Prokopy I. V., Popova O. L. ; National Academy of Sciences of Ukraine, State Enterprise «Institute of Economics and Forecasting of NAS of Ukraine». — Kyiv: 2015. — 69 p.
5. On Approval of the Concept of Rural Development: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 23, 2015 No. 995-p. — Mode of access: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-r>.